

Den augsburgske bekendelse

Den augsburgske bekendelse - Confessio Augustana

Indhold:

De vigtigste trosartikler:

Art. 1 - Gud

Art. 2 - Arvesynden

Art. 3 - Guds Søn

Art. 4 - Retfærdiggørelsen Art. 5 - Det kirkelige embede Art. 6 - Den nye lydighed.

Art. 7 - Kirken

Art. 8 - Hvad kirken er

Sakramenterne:

Art. 9 - Dåben

Art. 10 - Nadveren Art. 11 - Skriftemålet Art. 12 - Boden

Art. 13 - Om sakramenternes brug

Art. 14 - Den kirkelige orden

Art. 15 - Kirkeskikkene

Art. 16 - De borgerlige forhold

Art. 17 - Kristi genkomst til dommen

Art. 18 - Den frie vilje

Art. 19 - Syndens årsag

Art. 20 - Troen og de gode gerninger

Art. 21 - Helgendyrkelse

De artikler, i hvilke de afskaffede misbrug opregnes:

Art. 22 - Nadver under begge skikkelser.

Art. 23 - Præsternes Ægteskab

Art. 24 - Messen

Art. 25 - Skriftemålet

Art. 26 - Forskel på spiser

Art. 27 - Munkeløft er

Art. 28 - Den kirkelige myndighed.

Art. 1 - Gud

Menighederne lærer os med stor enighed, at den nikænske kirkeforsamlings bestemmelse om det guddommelige væsens enhed og om de tre personer er sand og bør tros uden tvivl, nemlig at der er et guddommeligt væsen, som både kaldes og er Gud, evig, ulegemlig, udelelig, af uendelig magt, visdom og godhed, skaber og opholder af alt, det synlige og det usynlige, og at der dog er tre personer, af samme væsen og magt, og lige evige, nemlig Faderen, Sønnen og Helligånden. Og ordet person bruger de i den betydning, hvori de

kirkelige forfattere har brugt det i denne sag, nemlig således, at det ikke betegner en del eller en egenskab ved noget andet, men "det, som består for sig selv"

De fordømmer alle kætterier, som er opkomne mod denne artikel, såsom manikæerne, der antog to grundvæsener, et godt og et ondt, ligeledes valentinianerne, arianerne, eunomianerne, muhamedanerne og alle deres lige. De fordømmer også samosatenerne, både de gamle og de nye, som med deres påstand om, at der kun er tale om én person, bruger snedige og ugudelige talemåder om ordet og om Helligånden og siger, at de ikke er særkilte personer, men at ordet betyder det hørlige ord, og ånden den bevægelse, som er skabt i verden.

Art. 2 - Arvesynden

Ligeledes lærer de, at alle mennesker som fødes på naturlig måde, efter Adams fald fødes med synd, det vil sige uden guds frygt, uden tillid til Gud og med begærlighed, og at denne arvelige sygdom eller brøst i sandhed er synd, som virker fordømmelse, og som også nu medfører evig død for dem, der ikke genfødes ved dåben og Helligånden.

De fordømmer pelagianerne og andre, som siger, at arvesynden ikke er synd, og som for at forringe æren af Kristi fortjeneste og hans velgerninger påstår, at et menneske kan retfærdiggøres over for Gud ved fornuft ens egne kræfter.

Art. 3 - Guds søn

Ligeledes lærer de, at ordet, det er Guds Søn, har påtaget sig menneskelig natur i den salige Jomfru Marias liv, så at der er to naturer, en guddommelig og en menneskelig, uadskillelig forenede i personens enhed, én Kristus, i sandhed Gud og i sandhed menneske, født af Jomfru Maria, i sandhed pint, korsfæstet, død og begravet for at forson Faderen med os og for at være offer ikke blot for arveskylden, men også for alle menneskets gerningssynder.

Den samme nedfor til helvede og opstod i sandhed på den tredje dag, opfor dernæst til himlene for at sidde ved Faderens højre hånd og stedse regere og herske over alle skabninger og helliggøre dem, der tror på ham, ved at sende Helligånden i deres hjerter til at styre, trøste og levendegøre dem samt forsvare dem mod djævelen og syndens magt.

Den samme Kristus skal åbenlyst komme igen for at dømme levende og døde osv., efter Den apostolske Trosbekendelse.

Art. 4 - Retfærdiggørelsen

Fremdeles lærer de, at menneskene ikke kan retfærdiggøres over for Gud ved egne kræfter, fortjenester eller gerninger, men retfærdiggøres uforskyldt for Kristi skyld ved troen, når

de tror, at de bliver taget nåde, og at synderne forlades for Kristi skyld, for hans skyld, som ved sin død gjorde fyldest for vore synder. Denne tro tilregner Gud som retfærdighed for sig. Rom. 3 og 4.

Art. 5 - Det kirkelige embede

For at vi kan nå til denne tro, er der indstiftet et embede til at lære evangeliet og meddele sakramenterne. For gennem ordet og sakramenterne som midler skænkes Helligånden, der virker tro, hvor og når det behager Gud, hos dem, som hører evangeliet om, at Gud ikke for vore fortjenesters skyld, men for Kristi skyld retfærdiggør dem, der tror, at de tages til nåde for Kristi skyld. Gal. 3.14: For at vi kunne få åndens forjættelse ved troen.

De fordømmer gendøberne og andre, som mener, at mennesker kan få Helligånden uden noget ydre ord ved deres egne forberedelser og gerninger.

Art. 6 - Den nye lydighed

Ligeledes lærer de, at denne tro skal frembringe gode frugter, og at vi bør gøre de gode gerninger, Gud har forordnet, af hensyn til Guds vilje, ikke for at stole på ved disse gerninger at kunne fortjene retfærdiggørelse for Gud. For syndernes forladelse og retfærdiggørelsen gribes af troen, således som Kristi ord også vidner: "Når I har gjort alt dette, skal I sige: vi er unyttige tjenere." Det samme lærer også de gamle kirkelige forfattere. Ambrosius siger nemlig: "Dette er besluttet af Gud, at enhver, som tror på Kristus, er frelst, uden gerning, ved tro alene, idet han uforskyldt modtager syndernes forladelse".

Art. 7 - Kirken

Ligeledes lærer de, at der stadig vil vedblive at være én hellig kirke. Men kirken er de helliges forsamling, i hvilken evangeliet forkyndes rent, og sakramenterne forvaltes rettelig. Og til kirkens sande enhed er det tilstrækkeligt at stemme overens om evangeliets lære og sakramenternes forvaltning, og det er ikke nødvendigt overalt at have de samme menneskelige overleveringer eller kirkeskikke eller ceremonier, som er indstiftet af mennesker. Som Paulus også siger (Ef. 4.5): "Én tro, een dåb, een Gud og alles Fader" osv.

Art. 8 - Hvad kirken er

Skønt kirken egentlig er de helliges og sande troendes forsamling, så er det dog, eftersom der i dette liv er indblandet mange hylere og onde mennesker, tilladt at bruge sakramenterne, når de forvaltes af onde mennesker, i følge Kristi ord (Mat. 23.2): "På Mose stol sidder skrift kloge og farisæer" osv. Og sakramenterne og ordet er virksomme på grund af Kristi indstiftelse og befaling, selv om de meddeles af onde mennesker.

De fordømmer donatisterne og deres lige, som sagde, at man ikke måtte bruge de onde menneskers tjeneste i kirken, og mente at de ondes tjeneste var unyttig og uvirksom.

Art. 9 - Dåben

Om dåben lærer de, at den er nødvendig til frelse, og at Guds nåde tilbydes gennem dåben, og at børn skal døbes, for at de ved at frembæres ved dåben for Gud kan blive taget til nåde af Gud. De fordømmer gendøberne, som misbilliger barnedåben og påstår, at børn frelses uden dåb.

Art. 10 - Nadveren

Om nadveren lærer de, at Kristi legeme og blod i sandhed er til stede og uddeles i nadveren til nadvergæsterne; og de misbilliger dem, der lærer anderledes.

Art. 11 - Skriftemålet

Om skriftemålet lærer de, at den private afløsning bør bevares i menighederne, skønt det ikke er nødvendigt i skriftemålet at opregne alle synder. Det er nemlig umuligt i følge salmen (19.13): "Hvo kender sine synder?"

Art. 12 - Bodens

Om boden lærer de, at de, som er faldne efter dåben, kan få syndernes forladelse til hvilken som helst tid, når de omvender sig, og at kirken bør meddele sådanne som vender tilbage til bod, afløsning. Men boden består egentlig af disse to stykker: det ene er sønderknuselsen eller den angst, som indjages samvittigheden, når man er kommet til erkendelse af synden; det andet er troen, som opstår ud af evangeliet eller ved afløsningen, som tror, at synderne forlades for Kristi skyld, og som trøster samvittigheden og frier fra angsten. Dernæst bør der følge gode gerninger, som er bodens frugter.

De fordømmer gendøberne, som siger, at de, der en gang er retfærdiggjorte, ikke kan miste Helligånden; ligeledes dem, der påstår, at nogle kan opnå en sådan fuldkommenhed i dette liv, at de ikke kan synde. Fremdeles fordømmes novatianerne, som ikke ville give dem, der var faldne efter dåben, afløsning, når de vendte tilbage til bod. Også de forkastes, som ikke lærer, at syndernes forladelse opnås ved tro, men som befaler os at fortjene nåden ved vore fyldestgørende gerninger.

Art. 13 - Om sakramenternes brug

Om sakramenternes brug lærer de, at sakramenterne er indstiftede ikke blot for at være bekendelsestegn mellem menneskene, men meget mere for at være tegn og vidnesbyrd om Guds vilje over for os, bestemte til at opvække og styrke troen hos dem, som bruger dem. Derfor skal sakramenterne bruges således, at troen kommer til og fæster lid til de forjættelser, der tilbydes og forkyndes ved sakramenterne.

Art. 14 - Den kirkelige orden

Om den kirkelige orden lærer de, at ingen må lære offentlig eller forvalte sakramenterne i kirken, uden at han er rettelig kaldet dertil.

Art. 15 - Kirkeskikkene

Om kirkeskikkene lærer de, at de skikke bør bibeholdes, som kan bibeholdes uden synd, og som tjener til ro og god orden i kirken, såsom bestemte helligdage, festdage og lignende.

Dog påmindes folk angående sådanne ting om, at samvittighederne ikke må besværes, som om en sådan gudsdyrkelse skulle være nødvendig til frelsen.

De påmindes også om, at menneskelige overleveringer, indstiftede til at forsone Gud, til at fortjene nåden og til at gøre fyldest for synderne, strider mod evangeliet og troens lære; derfor er løft er og overleveringer angående spiser og dage osv., indstiftede til at fortjene nåden og gøre fyldest for synderne, unyttige og mod evangeliet.

Art. 16 - De borgerlige forhold

Om de borgerlige forhold lærer de, at de lovlige borgerlige ordninger er Guds gode værk, at det er tilladt de kristne at beklæde øvrighedsposter, at forvalte retsplejen, at pådømme sager efter de kejserlige og andre gældende love, fælde dødsdomme efter lov og ret, føre retfærdig krig, gøre krigstjeneste, slutte handel efter loven, besidde ejendom, af ægge ed på øvrighedens forlangende og tage hustru eller mand til ægte.

De fordømmer gendøberne, som forbyder de kristne disse borgerlige pligter. De fordømmer også dem, som ikke sætter den evangeliske fuldkommenhed i guds frygt og tro, men i at forlade de borgerlige pligter, for evangeliet lærer en evig hjertets retfærdighed; imidlertid opløser det ikke stat eller huslige forhold, men kræver netop at bevare dem som Guds ordninger og at øve kærlighed i sådanne ordninger. Derfor bør de kristne absolut adlyde deres øvrigheder og love, med mindre de fordrer, at man skal synde; da bør man nemlig adlyde Gud mere end mennesker (Ap. G. 5.29).

Art. 17 - Kristi genkomst til dommen

Ligeledes lærer de, at Kristus skal åbenbare sig ved verdens ende for at holde dom, og han skal opvække alle døde, give de fromme og udvalgte et evigt liv og evindelige glæder, men fordømme de ugudelige mennesker og djævlene til at pines uden ende.

De fordømmer gendøberne, som mener, at der skal være ende på de fordømte menneskers og djævlens straffe. De fordømmer også andre, som nu udspreder jødiske anskuelse om, at de fromme før de dodes opstandelse skal få herredømmet over verden, efter at de ugudelige overalt er undertrykte.

Art. 18 - Den frie vilje

Om den frie vilje lærer de, at den menneskelige vilje har en vis frihed til at øve borgerlig retfærdighed og vælge i spørgsmål, der falder ind under fornuft en. Men den har ikke kraft til

uden Helligånden at øve Guds retfærdighed eller den åndelige retfærdighed, fordi "det naturlige menneske ikke fatter de ting, som hører Guds ånd til" (1 Kor. 2.14), men dette sker i hjerterne, når Helligånden modtages gennem ordet. Dette siger Augustin næsten med de samme ord i tredje bog af "Hypognosticon": Vi tilstår, at alle mennesker besidder en fri vilje, og at denne har et fornuftigt skøn, i kraft af hvilket den imidlertid ikke er i stand til hverken at begynde eller i alt fald fuldende noget i de forhold, som vedrører Gud, uden Guds hjælp, men blot i det nærværende livs foretagender, såvel de gode som de onde. Ved de gode forstår jeg dem, som opstår af det gode i naturen, såsom at ville dyrke jorden, at ville spise og drikke, at ville have en ven, at ville have klæder, at ville bygge et hus, at ville tage sig en hustru, røgte kvæg, skaffe sig indsigt i et eller andet godt foretagende eller ville noget andet godt, som vedrører det nærværende liv. Alt dette trives ikke uden Guds hjælp, ja af ham og ved ham er det til og har det begyndt at være til. Men ved de onde forstår jeg f.eks. at ville dyrke afguder, at ville slå ihjel osv."

Art. 19 - Syndens årsag

Om syndens årsag lærer de, at skønt Gud skaber og opholder naturen, så er dog årsagen til synden de ondes, det vil sige djævelens og de ugudeliges, vilje, som, uden at Gud hjælper til, vender sig bort fra Gud, ligesom Kristus siger Joh. 8: "Når han taler løgn, taler han af sit eget."

Art. 20 - Troen og de gode gerninger

Med urette anklages vore for, at de forbyder gode gerninger, for deres foreliggende skrift er om de ti bud og andre af lignende indhold bevidner, at de har ført nyttig lære om alle livets forhold og pligter, hvilke livsforhold og hvilke gerninger der i et ethvert kald behager Gud. Derom lærte prædikanterne fordem kun lidet og fremhævede kun barnagtige og unødvendige gerninger, såsom bestemte helligdage, bestemte faster, broderskaber, valfarter, helgendyrkelse, rosenkranse, munkevæsen og lignende. Dette vænner vore modstandere sig nu af med efter vor påmindelse og prædiker ikke så meget om disse unyttige gerninger som forhen. Desuden begynder de at omtale troen, om hvilken der forhen var en besynderlig tavshed. De lærer, at vi ikke retfærdiggøres af gerninger alene, men de forener tro og gerninger og siger, at vi retfærdiggøres ved tro og gerninger. Denne lære er tåleligere end den første og kan bringe mere trøst end deres gamle lære.

Da nu læren om troen, som bør være den vigtigste i menigheden, har ligget ukendt så længe, eft ersom alle nødvendigvis må tilstå, at der i prædikenerne har været den dybeste tavshed om troens retfærdighed, og at blot læren om gerningerne har været fremme i menighederne, så har vore påmindet menighederne således om troen:

Først, at vore gerninger ikke kan forsoner Gud eller fortjene syndernes forladelse, nåde og retfærdiggørelse, men dette opnår vi alene ved troen, når vi tror, at vi tages til nåde for Kristi skyld, han, der alene er sat som midler og forsoning, ved hvem Faderen forsones. Den, som

derfor tror, at han ved sine gerninger fortjener nåden, han foragter Kristi fortjeneste og nåden og søger uden Kristus ved menneskelige kræfter vejen til Gud, skønt Kristus har sagt om sig selv (Joh. 14.6): "Jeg er vejen, sandheden og livet."

Denne lære om troen behandles overalt af Paulus (Ef 2.8): "Af nåde er I frelste ved troen, og det ikke af eder selv, Guds er gaven, ikke af gerninger" osv.

Og for at ingen skal beskyldes os for at udtænke en ny fortolkning af Paulus, så har hele denne sag fædrenes vidnesbyrd. for Augustin forsvarer i mange bind nåden og troens retfærdighed over for gerningernes fortjenester. Og noget lignende lærer Ambrosius i "Hedningenes Kaldelse" og andetsteds.

Således siger han nemlig i "Hedningenes Kaldelse": "Forløsningen ved Kristi blod ville blive agtet ringe, og de menneskelige gerningers fordringer ville ikke bøje sig under Guds barmhjertighed, hvis retfærdiggørelsen, som sker ved nåden, skulle skyldes forudgående fortjenester, så at den ikke var en gave af giveren, men den arbejdenes løn."

Men skønt denne lære foragtes af de ukyndige, erfarer dog fromme og ængstede samvittigheder, at den bringer den største trøst, fordi samvittighederne ikke kan beroliges ved nogen gerning, men kun ved troen, når de er fuldt overbeviste om, at de for Kristi skyld har en forsonet Gud. På samme lærer Paulus (Rom. 5.1): "Retfærdiggjorte ved tro har vi fred med Gud." Hele denne lære må henføres til hin kamp i den forfærdede samvittighed og kan ikke forstås uden hin kamp. Derfor dømmes ukyndige og verdslige mennesker dårligt om denne sag, når de drømmer om, at den kristelige retfærdighed ikke er andet end den borgerlige og filosofi ske retfærdighed.

Forhen plagedes samvittighederne af læren om gerningerne, de plejede ikke at høre trøsten ud fra evangeliet. Nogle dreves af samvittigheden ud i ørkenen, i klostre, idet de håbede, at de der ville kunne fortjene nåden ved deres munkeliv. Andre udtænkte andre gerninger for at vinde nåden og gøre fyldest for synderne. Derfor var der i høj grad trang til at fremsætte og forny denne lære om tro på Kristus, for at de ængstede samvittigheder ikke skulle mangle trøst, men vide, at nåden og syndernes forladelse gribes ved tro på Kristus.

Folk påmindes også om, at det ord tro her ikke alene betegner en sådan kundskab om det historiske, som de ugudelige og djævelen har, men det betegner den tro, som ikke blot tror historien, men også historiens virkning, nemlig denne artikel: syndernes forladelse, at vi nemlig ved Kristus har nåde, retfærdighed og syndernes forladelse.

Den, som nu ved, at han ved Kristus har en forsonet fader, han kender i sandhed Gud, han ved, at Gud har omsorg for ham, han påkalder ham, og han er i det hele ikke uden Gud som

hedningene. For djævlene og de ugudelige kan ikke tro denne artikel: syndernes forladelse. Derfor hader de

Gud som fjende, påkalder ham ikke og venter intet godt af ham. Augustin påminder også sin læser om ordet tro på denne måde og lærer, at ordet tro i skrift en ikke tages om kundskab, således som denne findes hos de ugudelige, men om en tillid, som trøster og oprejser de forfærdede sjæle.

Desuden lærer vore, at det er nødvendigt at gøre gode gerninger, ikke for at stole på ved deres hjælp at fortjene nåden, men fordi Gud vil det således. Kun ved tro gribes syndernes forladelse og nåden. Og fordi man ved troen får Helligånden, så fornyes nu hjerterne og ifører sig nye tilbøjeligheder, så at de kan frembringe gode gerninger. Således siger nemlig Ambrosius: "Troen er moder til den gode vilje og den retfærdige handling." For de menneskelige kræfter er uden Helligånden fulde af ugudelige tilbøjeligheder og for svage til at kunne frembringe gode gerninger for Gud. Tilmed er de i djævelens magt, som driver menneskene til forskellige synder, til ugudelige meninger og til åbenbare forbrydelser, som man kan se hos filosoferne, der, til trods for, at de selv forsøgte at leve hæderligt, dog ikke har formået at udføre det, men blev besmittede med mange åbenbare laster. Således er menneskets svaghed, når det er uden tro og uden Helligånd og kun styrer sig selv ved sine menneskelige kræfter.

Heraf ses det let, at denne lære ikke bør anklages for at forbyde gode gerninger, men at den langt snarere bør roses, fordi den viser, på hvilken måde vi kan gøre gode gerninger. For uden tro kan den menneskelige natur på ingen måde gøre det første eller det andet buds gerninger. Uden tro anråber den ikke Gud, venter intet af Gud, tåler ikke korset, men søger menneskelig hjælp og stoler på menneskelig hjælp. Således hersker alle lyster og menneskelige råd i hjertet, når troen og tilliden til Gud er borte. Derfor har Kristus også sagt: "Uden mig kan I intet gøre", Joh. 15.5. Og menigheden synger: "Uden din guddomsmagt er der intet i mennesket, intet, som er uden skyld"

Art. 21 - Helgendyrkelse

Om helgendyrkelsen lærer de, at der højtideligt kan tales til de helliges ihukommelse, for at vi kan efterligne deres tro og gode gerninger, hver eft er sit kald, ligesom kejseren kan efterligne Davids eksempel, når han fører krig for at forjage tyrkerne fra fædrelandet; for begge er konger. Men skrift en lærer os ikke at anråde de hellige eller bede de hellige om hjælp, fordi den fremstiller Kristus for os som den eneste midler, forsoning, ypperstepræst og talsmand. Han skal anråbes, og han har lovet at ville høre vores bønner, og den dyrkelse godkender han højlig, at han bliver anråbt i alle vore trængsler (1 Joh. 2.1): "Om nogen synder, da har vi en talsmand hos Gud" osv.

Dette er i det væsentlige hovedindholdet af læren hos os, hvoraf det kan ses, at der ikke er noget, som afviger fra skrifterne eller fra den almindelige kirke eller fra den romerske kirke,

for så vidt man kender denne fra de kirkelige forfattere. Da dette forholder sig således, dømmes der umildt af dem, som påstår, at vore skal betragtes som kættere. Hele uenigheden vedrører nogle få misbrug, som har indsneget sig i menighederne uden nogen sikker hjemmel; og selv om der med hensyn til disse skulle være nogen uoverensstemmelse, sømmede det sig dog for biskopperne at have en sådan mildhed, at de viste overbærenhed med vore på grund af den bekendelse, vi nu har aflagt, fordi ikke engang kirkelovene er så strenge, at de fordrer de samme kirkeskikke overalt, så lidt som alle menigheders skikke nogen sinde har været ens alle vegne. Og dog bevares de gamle kirkeskikke for en stor del omhyggeligt hos os. Det er nemlig en falsk beskyldning, at alle ceremonier og gamle indretninger skulle være afskaffede i vore menigheder. Men der er offentlig blevet klaget over, at visse misbrug hæftede ved de almindelige kirkeskikke. Da disse ikke kunne billiges med en god samvittighed, er de tildels blevet rettede.

De artikler, i hvilke de afskaffede misbrug opregnes

Da menighederne hos os ikke afviger fra den almindelige kirke i nogen trosartikel, men kun opgiver nogle få misbrug, som er nye og optagne imod kirkelovens vilje ved tidernes fejl, anmoder vi om, at Eders kejserlige Majestæt allernådigst vil høre, både hvad der er forandret, og hvilke grunde der har været til, at folket ikke er blevet tvunget til imod samvittigheden at overholde disse misbrug. Og Eders kejserlige Majestæt må ikke fæste lid til dem, der udspreder de mærkeligste bagvaskelser blandt folket for at opflamme folks had mod vore. På denne måde har de fra først af givet anledning til denne splid ved at ophidse gode mænds sind, og ved samme kunstgreb forsøger de nu at forøge stridighederne. For Eders kejserlige Majestæt vil uden tvivl erfare, at det både med lærens og ceremoniernes skikkelse står bedre til hos os, end ubillige og ondsindede mennesker beskriver. I øvrigt kan sandheden ikke indvindes ud fra rygter blandt mængden eller ud fra fjenders onde omtale. Men det kan let skønnes, at intet mere bidrager til at bevare kirkeskikkernes værdighed og til at nære andagt og guds frygt i folket, end om kirkeskikkene udføres på rette måde i menighederne.

Art. 22 - Nadver under begge skikkelser

Ved nadveren får lægfolk sakramentet under begge skikkelser, fordi denne skik har Herrens befaling (Mat. 26.27): "Drikker alle heraf." Her indskærper Kristus tydeligt angående kalken, at alle skal drikke. Og for at ingen skal komme med den udflugt, at dette blot vedrører præsterne, anfører Paulus i brevet til Korinth (1 Kor. 11.26) et eksempel, hvoraf det fremgår, at hele menigheden brugte begge skikkelser. Og denne skik vedvarede længe i menigheden, og det er ikke afgjort, hvornår eller af hvem den første gang blev forandret, skønt kardinal Cusanus anfører, hvornår den blev stadfæstet. Cyprian bevidner flere steder, at blodet blev givet til folket. Det samme bevidner Hieronymus, som siger: "Præsterne forvalter nadveren og uddeler Kristi blod til folkene." Ja, pave Gelasius forordner, at sakramentet ikke må deles (Dist. II de Consecratione, Cap. Comperimus). Først ved en

sædvane, som ikke er meget gammel, er det blevet anderledes. Men det står fast, at en sædvane, som er indført imod Guds befalinger, ikke skal billiges, som kirkelovene bevidner (Dist. VIII, Cap. Veritate og fgl.). Men denne sædvane er indført ikke blot imod skrift en, men også imod de gamle kirkelove og kirkens eksempel. Når derfor nogle hellere har villet bruge sakramentet under begge skikkelser, så burde man ikke have tvunget dem til at handle anderledes, til anstød for deres samvittighed.

Og eftersom delingen af sakramentet ikke stemmer med Kristi indstiftelse, plejer man hos os at udelade den procession, der hidtil har plejet at finde sted.

Art. 23 - Præsternes ægteskab

Der har været ført offentlig klage over de præsters dårlige eksempel, som ikke var kyske. Derfor beretter man også, at pave Pius skal have sagt, at der vel havde været nogle grunde til at berøve præsterne ægteskabet, men at der var langt vægtigere grunde til, at man burde give dem det tilbage. Således beretter nemlig Platina. Da præsterne hos os derfor ville undgå sådanne offentlige forargelser, har de taget sig hustruer og lært, at det stod dem frit for at indgå ægteskab, for det første, fordi Paulus siger (1 Kor. 7.2.9): "Enhver skal have sin egen hustru for utugts skyld" og ligeledes: "Det er bedre at gift e sig end at lide brynde." For det andet siger Kristus (Mat. 19.12) "Ikke alle fatter dette ord", hvor han lærer, at ikke alle mennesker er skikkede til ugift stand, fordi Gud har skabt mennesket til at forplante sig (1 Mos. 1.28). Og det står ikke i et menneskes magt at forandre Guds skabning uden særlig gave eller gerning. De, som derfor ikke er skikkede til ugift stand, bør indgå ægteskab. For ingen menneskelig lov og intet løft e kan ophæve Guds befaling og Guds indstiftelse. Af disse grunde lærer præsterne, at det har stået dem frit for at gift e sig.

Det er også sikkert, at præsterne i den gamle kirke har været gift e. For både siger Paulus (1 Tim.3.2), at man skal vælge en biskop, som er gift, og i Tyskland blev præsterne først for 400 år siden med magt tvunget til ugift stand, hvilket de satte sig så alvorligt imod, at ærkebiskoppen af Mainz, der skulle kundgøre pavens befaling desangående, nær var blevet dræbt af de forbitrede præster i et opløb. Og man gik så hensynsløst frem i denne sag, at man ikke blot forbød ægteskaber i fremtiden, men endog de forhåndenværende blev opløste, imod al guddommelig og menneskelig ret, ja endog imod selve kirkelovene, der dog var vedtagne, ikke blot af paver, men af de mest ansete kirkeforsamlinger. Og da nu den menneskelige natur lidt efter lidt, alt som verden ældes, bliver skrøbeligere, er det rigtigt at sørge for, at ikke flere laster indsniger sig i Tyskland.

Gud har fremdeles indstiftet ægteskabet, for at det kunne være et middel mod den menneskelige svaghed. Selv kirkelovene siger, at man undertiden i senere tider bør slippe den gamle strengthed på grund af menneskenes skrøbelighed, og det var ønskeligt, at det også kunne ske i denne sag. Det lader også til, at menighederne en gang vil komme til at mangle præster, hvis man længere forbyder ægteskab.

Art. 24 - Messen

Med urette anklages vore menigheder for at afskaffe messen, for messen bevares hos os og udføres med den største ærbødighed. Næsten alle de sædvanlige skikke beholdes også, undtagen at man nogle steder ind mellem de latinske sange blander tyske, som er føjede til for at belære folket. For kirkeskikkene er især nødvendige til dette ene at belære de ukyndige. Og ikke blot Paulus (1 Kor. 14) indskærper, at man skal bruge et sprog, som folket kan forstå, i menigheden, men således er det også forordnet efter den menneskelige lov.

Folket er vænnet til at bruge sakramentet i forening, for så vidt de er skikkede dertil; det forøger også ærefrygten og andagten ved de offentlige kirkeskikke, for ingen får adgang, uden at de i forvejen er prøvede og overhørte. Menigmand påmindes også om sakramentets værdighed og brug og om, hvor stor trøst det bringer de ængstede samvittigheder, så at de lærer at tro på Gud, at vente alt godt af Gud og bede ham derom. Denne gudsdyrkelse behager Gud, en sådan brug af sakramentet nærer fromheden over for Gud. Derfor holdes messerne tilsyneladende ikke med større andagt hos modstanderne end hos os.

Men det er en kendsgerning, at alle gode mænd længe har ført offentlig og meget alvorlig klage også over dette, at messerne på en skændig måde vanæredes ved at anvendes til vinding. Det er nemlig ikke nogen hemmelighed, hvor vidt udbredt denne misbrug er i alle kirker, hvilke folk det er, som holder messerne blot for løn eller gave, og hvor mange det er, som holder dem imod kirkelovens forbud. Men Paulus truer alvorligt dem, der omgås uværdigt med nadveren, når han siger (1 Kor. 11.27) "Den, som æder dette brød eller drikker Herrens kalk uværdigt, han er skyldig i Herrens legeme og blod." Da præsterne hos os derfor blev advarede mod denne synd, er de private messer hos os ophørte, eftersom der næsten ingen private messer holdtes uden for vindings skyld.

Biskopperne har heller ikke været uvidende om disse misbrug, og hvis de havde rettet dem i tide, ville der nu have været mindre splid. Forhen har de ved at se gennem fingre dermed fundet sig i, at mange laster indsneg sig i kirken; nu begynder de noget sent at klage over kirkens ulykker, skønt den nuværende uro ikke har haft nogen anden anledning end de omtalte misbrug, der var så åbenbare, at de ikke længere kunne tåles. Store stridigheder er opstået om messe og om sakramente. Måske straffes nu verden for en så langvarig vanhelligelse af messerne, hvilken vanhelligelse blev tålt af menigheden i så mange århundreder af dem, der både havde kunnet og havde burdet rette den. For i de ti bud (2 Mos. 20.7) står skrevet: "Den, som misbruger Guds navn, skal ikke blive ustraffet." Men lige fra verdens begyndelse at regne synes der næsten ikke nogen sinde at have været noget guddommeligt, der i den grad er blevet misbrugt til vinding, som messen.

Hertil kom en antagelse, som har forøget de private messer i det uendelige nemlig at Kristus ved sin lidelse har gjort fyldest for arvesynden og indstiftet et i messen, for at der den kunne

ske et offer for de daglige synder, både dødssynderne og de tilgivelige synder. Heraf opkom den almindelige antagelse, at messen er et foretagende, som udsletter levendes og dødes synder ud af gjort gerning. Så begyndte man da at drøfte, om en messe, der blev holdt for flere, har lige så megen værd som en for hver især. Denne drøftelse har affødt hin uendelige mængde af messer.

Med hensyn til disse antagelser har vore påmindet om, at de afviger fra de hellige skrift er og krænker Kristi lidelses ære. For Kristi lidelse har været et offer og en fyldestgørelse ikke alene for arvesynden, men også for alle andre synder, som der er skrevet i brevet til Hebræerne (10 10.14) "Vi er de helliggjorte ved Jesu Kristi ofring én gang" og fremdeles "Med et offer har man for stedse fuldkomment forsonet dem, som helliggøres".

Ligeledes lærer skrift en, at vi retfærdiggøres over for Gud ved at tro på Kristus, når vi tror, at vore synder forlades os for Kristi skyld. Hvis nu messen nu udsletter levendes og dødes synder ud af gjort gerning, opnås retfærdiggørelsen ved messens gerning, ikke ved troen, og det tilsteder skrift en ikke.

Men Kristus befaler at gøre dette til hans ihukommelse. Derfor er messen indstift et, for at troen hos dem, der bruger sakramentet, skal ihukomme, hvilke velgerninger den modtager ved Kristus, og tillige oprejse og styrke den ængstede samvittighed. At ihukomme Kristus vil nemlig sige at ihukomme hans velgerninger og at erkende, at de i sandhed skænkes os. Og det er ikke tilstrækkeligt at erindre historien, fordi jøderne og de ugudelige også kan erindre den. Messen skal altså holdes med det formål, at sakramentet her rækkes dem, der trænger til trøst, ligesom Ambrosius siger: "Fordi jeg altid synder, bør jeg altid tage mod lægemiddel."

Men da messen er en sådan meddelelse af sakramentet, holdes der hos os en almindelig messe på hver enkelt helligdag og også på andre dage, dersom der er nogle, som vil bruge sakramentet, og da rækkes sakramentet til dem, som ønsker det. Denne skik er heller ikke helt ny i kirken, for de gamle før Gregor omtaler ikke nogen privat messe. Des mere taler de om den almindelige messe. Krysostomus siger, at præsten daglig står ved altret og kalder nogle til nadvernydelse, men holder andre borte. Og af de gamle kirkelove fremgår det, at en enkelt har forrettet messen, og at de øvrige presbytere og diakoner har modtaget Herrens legeme af ham. Således lyder ordene nemlig i den nicænske kirkelov: "Diakonerne skal efter orden modtage den hellige nadver efter presbyterne af biskoppen eller af en presbyter." Og Paulus forordner angående nadveren (1 Kor. 11.33), at den ene skal vente på den anden, så at der bliver almindelig deltagelse.

Eftersom messen hos altså har kirkens eksempel for sig, både ud fra skrift en og ud fra fædrene, stoler vi på, at den ikke misbilliges, især da de offentlige skikke for en stor del bevares i lighed med de sædvanlige; Kun antallet af messer er forskelligt, og det har visselig været til gavn at indskrænke dette antal på grund af de store åbenbare misbrug. for tidligere holdtes der ikke engang i de talrigeste menigheder messe hver dag, som Historia tripartita i

9. bogs kap. 38 bevidner: "Men atter i Aleksandria forelæses skrifterne hver onsdag og fredag, og lærerne fortolker dem, og alt forrettes undtagen den højtidelige offerhandling."

Art. 25 - Skriftemålet

Skriftemålet er ikke afskaffet i menighederne hos os. Man plejer nemlig ikke række Herrens legeme til andre end dem, der i forvejen er prøvede og har modtaget afløsningen. Og folket belæres meget omhyggeligt om tro på afløsningen, hvorom der i tidligere tid var dyb tavshed. Menigmand belæres om at skatte afløsningen meget højt, fordi den er Guds stemme og udtales efter Guds befaling. Nøglemagten æres, og der mindes om, hvor stor trøst den bringer de forfærdede samvittigheder, og at Gud kræver tro, nemlig at vi skal tro denne afløsning som hans røst, der lyder fra himlen, og at denne tro i sandhed opnår og modtager syndernes forladelse.

Forhen ophøjede man ganske urimeligt de fyldestgørende gerninger, men troen og Kristi fortjeneste og troens retfærdighed blev ikke omtalte, hvorfor vore menigheder mindst burde dadles i dette stykke. For dette nødes endog modstanderne til at indrømme os, at læren om boden er blevet behandlet og klaret af vore på den omhyggeligste måde.

Men om skriftemålet lærer de, at opregning af overtrædelserne ikke er nødvendig, og at man ikke må besvære samvittighederne med bekymring for at opregne alle overtrædelser, som salmen (19.13) bevidner: "Hvem kender overtrædelserne." Ligeledes Jeremias (17.9): "Menneskets hjerte er fordærvet og ikke til at udgranske." Dersom ingen andre synder end de opregnede tilgaves, ville samvittighederne aldrig kunne komme til ro, fordi de hverken kan se eller erindre de fleste synder. Også de gamle forfattere bevidner, at opregningen ikke er nødvendig. For i de kirkelige forordninger anføres Krysostomus, som siger således: "Jeg siger ikke til dig, at du offentlig skal angive dig selv eller anklage dig selv over for andre, men jeg vil have, at du skal adlyde profeten, når han siger (sl. 37.5): "Åbenbar din vej for Gud. Bekend altså dine synder for Gud, den retfærdige dommer, under bøn! Fortæl dine overtrædelser, ikke med tungen, men i din samvittigheds erindring osv." Og glossen om boden (Dist. V, Kap. Consideret) indrømmer, at skriftemålet er en menneskelig anordning. Alligevel beholdes skriftemålet hos os, dels på grund af afløsningens store velgerning, dels på grund af, at det på den måde gavner samvittighederne.

Art. 26 - Forskel på spiser

Det har været en almindelig overbevisning, ikke blot hos menigmand, men også hos lærerne i menighederne, at forskel på spiser og lignende menneskelige overleveringer er gerninger, som er i stand til at fortjene nåden og gøre fyldets for synderne. Og at verden har tænkt således, fremgår af, at der daglig indførtes nye ceremonier, nye ordener, nye helligdage og nye faster, og at lærerne i kirkerne forlangte disse gerninger som en nødvendig gudsdyrkelse for at fortjene nåden og alvorligt forfærdede samvittighederne, hvis de undlod

noget. Ud fra denne overbevisning om overleveringerne er der opstået mange vildfarelser i kirken.

For det første er læren om nåden og troens retfærdighed bleven formørket, og den er dog hovedstykket i evangeliet og bør først og fremmest være tilstede og træde tydeligt frem i kirken, således at Kristi fortjeneste ret kan erkendes, og den tro, der tror, at synderne forlades for Kristi skyld, kan sættes langt over gerningerne. Derfor lægger Paulus også størst vægt på dette punkt, han fjerner loven og de menneskelige overleveringer for at vise, den kristne retfærdighed er noget andet end den slags gerninger, nemlig en tro, som tror, at synderne forlades uforskyldt for Kristi skyld. Men denne lære af Paulus er næsten helt undertrykt af overleveringerne, som har fremkaldt den anskuelse, at man skulle fortjene nåde og retfærdighed ved at gøre forskel på spiser og ved lignende dyrkelser. Under boden tales der intet om troen, kun disse fyldestgørende gerninger fremsattes; af dem syntes hele boden at bestå.

For det andet har disse overleveringer fordunklet Guds bud, fordi overleveringerne sættes langt over Guds bud. Hele kristendommen antoges at bestå i iagttagelse af bestemte helligdage, skikke, faster og klædedragt. Disse iagttagelser sad inde med de mest ærefulde benævnelser om, at de var det åndelige liv og det fuldkomne liv. Imidlertid havde Guds befalinger til enhver efter hans kald ingen anseelse; at en familiefader opdrog sine børn, at en moder fødte børn, at en fyrste styrede staten - dette ansås for at være verdslige og ufuldkomne gerninger, langt ringere end de omtalte strålende iagttagelser. Og denne vildfarelse pinte hårdt de fromme samvittigheder, som led under, at de var bundne til en ufuldkommen levevis, i ægteskab, i øvrighedsposter eller i andre borgerlige stillinger; de beundrede munkene og disses lige og antog falskelig, at disses iagttagelser var Gud velbehageligere.

For det tredje har overleveringerne medført store farer for samvittighederne, fordi det var umuligt at holde alle overleveringerne, og dog mente man, at disse iagttagelser var en nødvendig gudsyndelse. Gerson skriver, at mange var faldne i fortvivlelse, ja at nogle endog havde taget livet af sig selv, fordi de havde følt, at de ikke kunne gøre fyldest over for overleveringerne, og imidlertid havde de ikke hørt noget trøstende ord om troens retfærdighed og om nåden.

Vi ser summister og teologer samle overleveringer og søge lempelser for at lette samvittighederne; dog er det langt fra, at de udfrier samvittighederne, undertiden lægger de end yderligere snarer for dem. Og skoler og prædikener har været så optagne af at samle overleveringer, at man ikke har haft tid til at komme til skrift en og søge en nyttigere lære om troen, om korset, om håbet, om de borgerlige forholds værd, om samvittighedernes trøst under hårde fristelser. Derfor har Gerson og nogle andre teologer alvorlig klaget over, at de

ved disse stridigheder om overleveringerne hindredes i at give sig af med en bedre slags lærdom.

Og Augustin forbyder at besvære samvittighederne med den slags iagttagelser og påminder viselig Januarius om, at han jo ved, at iagttagelse af disse ting er noget ligegyldigt; således lyder hans ord. Derfor må vore ikke anses for at have rørt ved denne sag letsindigt eller af had til biskopperne, som nogle falskelig mistænker dem for. Det var i høj grad fornødent at påminde menighederne om de vildfarelser, der var opstået på grund af overleveringerne, som man havde urigtigt kendskab til. For evangeliet nøder til i menigheden at betone læren om nåden og troens retfærdighed, hvilken dog ikke kan forstås, såfremt folk tror, at de fortjener nåden ved selvvalgte iagttagelser. De har altså lært således, at vi ikke kan fortjene nåden eller gøre fyldest for vore synder ved iagttagelsen af menneskelige overleveringer. Derfor må man ikke mene, at sådanne iagttagelser er en nødvendig gudsyndelse.

De tilføjer vidnesbyrd af skrift en. Kristus undskylder Mat. 15.3.9 apostlene, som ikke havde iagttaget den almindelige overlevering, der dog syntes at angå en ligegyldig ting og at stå i forbindelse med lovens foreskrevne tvætninger, og siger: "De dyrker mig til ingen nytte med menneskebud." Derfor kræver han ikke en unyttig dyrkelse. Og lidt senere tilføjer han: "Alt det, som går ind i munden, gør ikke mennesket urent." Ligeledes Rom. 14.17: "Guds rige er ikke i mad eller i drikke. Kol. 2.16.20.21: "Ingen dømmes eder i mad eller i drikke, i henseende til sabbatter eller festdage." Ap. G. 15.10 siger Peter: "Hvorfor frister I Gud, idet I lægger et åg på disciplenes nakke, som hverken vi eller vore fædre har formået at bære? Men vi tror, at vi bliver salige ved vor Herre Jesu Kristi nåde, ligesom også de." Her forbyder Peter at besvære samvittighederne med flere skikke, enten disse stammer fra Moses eller fra andre. Og i 1 Tim. 4.1-3 kalder forbud mod spiser dæmoners lære, fordi det strider mod evangeliet at indstift e eller iværksætte sådanne gerninger, for at vi ved dem skulle fortjene nåden, eller som om en kristelig retfærdighed ikke kunne bestå uden en sådan gudsyndelse.

Her indvender vore modstandere, at vore skulle forbyde kødets spægelse og dødelse ligesom Jovinian. Men man vil erfare noget helt andet ud fra vore meningsfællers skrift er. De har nemlig altid lært om korset, at kristne må finde sig i lidelser. Dette er den sande, alvorlige og uskrømtede dødelse, under mange hånde lidelser at øves og korsfæstes med Kristus.

Desuden lærer de, at enhver kristen skal øve sig og holde sig selv i tømme ved legemlig tugt eller ved legemlige øvelser og arbejder på en sådan måde, at ikke overmættelse eller ørkesløshed skal ægge til synd, ikke for at vi ved disse øvelser skal fortjene syndernes forladelse eller gøre fyldest for synderne. Og denne legemlige tugt bør man bestandig, ikke alene på nogle enkelte og anordnede dage, drive på med, som Kristus indskærper Luk. 21.34: "Vogter eder for, at eders hjerter ikke besværes af drukkenskab", og ligeledes Mat.

17.21: "Denne slags dæmoner uddrives ikke uden ved faste og bøn." Og Paulus siger 1 Kor. 9.27: "Jeg spæger mit legeme og holder det i trældom." Her viser han klart, at han spæger sit legeme, ikke for at fortjene syndernes forladelse ved denne tugt, men for at have et underdanigt legeme, skikket til åndelige ting og til at gøre den pligt, som følger med hans kald. Derfor fordømmes ikke faster i og for sig, men overleveringer, som foreskriver bestemte dage og bestemte spiser, med fare for samvittigheden, som om den slags gerninger var en nødvendig gudsdyrkelse.

Dog bibeholdes hos os de fleste overleveringer, som bidrager til, at alt foregår ordentligt i kirken, f.eks. ordningen af læsestykker ved messen, helligdage osv. Folk påmindes imidlertid om, at en sådan gudsdyrkelse ikke retfærdiggør over for Gud, og at man ikke i den slags sager må regne det for synd, om de undlades uden forargelse. Denne frihed i de menneskelige kirkeskikke var ikke ukendt for fædrene. For i østen har de holdt påske på en anden tid end i Rom, og da romerne på grund af denne forskellighed anklagede østen for kirkeligt brud, blev de af andre påmindede om, at sådanne skikke ikke nødvendigvis skulle være ens overalt. Og Irenæus siger: "Forskel i fasten ophæver ikke enighed i tro," ligesom også pave Gregor (Dist. XII) bemærker, at en sådan ulighed ikke skader kirkens enhed. Og i Historia tripartita, 9 bog, samles mange eksempler på forskellige kirkeskikke, og man kan da læse følgende ord: "Apostlenes hu stod ikke til at træffe bestemmelser om festdage, men til at prædike god omgængelse og fromhed."

Art. 27 - Munkeløfter

Hvad der hos os læres om munkeløft er, vil man bedre kunne forstå, hvis man erindrer, hvorledes klostrenes tilstand har været, hvor meget der daglig skete imod kirkelovene i selve klostrene. På Augustins tid var de frie samfund; senere, da tugten forfaldt, føjede man alle vegne løft er til, for at tugten kunne genoprettes ligesom ved et kunstigt fængsel. Lidt efter lidt blev der foruden løfterne føjede mange andre iagttagelser til. Og disse bånd blev pålagt mange før den lovlige alder imod kirkelovene. Mange kom ind på denne levevis med ukendskab dertil, idet de manglede, om end ikke år, så dog fuldt skøn over deres egne kræfter. De, som således var besnærede, blev tvungne til at blive, uagtet nogle kunne være blevne udfriede ved indrømmelse fra kirkelovenes side. Og dette skete endogså hyppigere i nonneklostre end munkeklostre, skønt man burde have vist mere skånsel mod det svagere køn. Denne strengthed mishagede mange gode mænd i tidligere tider, da de så, at piger og unge mænd stødtes ind i klostrene for fødens skyld, og så, hvilke ulykkelige følger denne sag havde, hvilke forargelser den avlede, og hvilke snarer den lagde for samvittighederne. De klagede over, at kirkelovenes myndighed aldeles blev sat til side og ringeagtet i en så yderst farlig sag.

Til disse uheldige omstændigheder kom en sådan anskuelse om løfterne, som vitterlig også forud har mishaget munkene selv, for så vidt de har været lidt mere indsigtfulde. De sagde, at løfterne stod lige med dåben, lærte, at de ved denne levevis fortjente syndernes

forladelse og retfærdiggørelse over for Gud. Ja, de tilføjede, at munkelivet ikke blot fortjente retfærdighed over for Gud, men mere endnu, fordi de iagttog ikke blot buddene, men også de evangeliske råd.

Således fik de folk til at tro, at munkeløft et var langt bedre end dåben, at munkelivet var mere fortjenstfuldt end livet som øvrighedsperson, præst eller lignende, hvilke mennesker tjener i deres kald efter Guds befalinger uden selvgjorte fromhedsøvelser. Intet heraf kan nægtes, det fremgår nemlig af deres bøger.

Hvad foregik der i senere tider i klostrene? Forhen var de skoler til oplæring i de hellige skrift er og andre videnskaber, der er nyttige for kirken, og fra klostrene tog man præster og biskopper. Nu er sagen en anden, men det er unødvendigt at berette kendte ting. Forhen kom man sammen for at lære; nu hitter de på, at denne levevis er indstift et for at fortjene nåde og retfærdighed, ja de priser den som fuldkommenhedens tilstand og sætter den langt over alle andre livsforhold, som Gud har indstift et. Dette har vi anført uden nogen hadefuldr overdrivelse i den hensigt, at man bedre skulle få indsigt i vore meningsfællers lære om dette spørgsmål.

For det første lærer de hos os således om dem, der indgår ægteskab, at alle, som ikke er skikkede til ugift stand, har lov til at gift e sig, fordi løft er ikke kan omstøde Guds indstiftelse og befaling. Og dette er Guds befaling (1 Kor.7.2): "For utugts skyld skal enhver mand have sin egen hustru." Og ikke befalingen alene, men også naturen og Guds indstiftelse nøder dem, der ikke ved Guds særlige gave er undtagne derfra, til ægteskab i følge hint ord (1 Mos.2.18): "Det er ikke godt for mennesket at være ene." De, som adlyder denne befaling og indstiftelse af Gud, synder derfor ikke. Hvad kan der vel indvendes herimod? Lad nogen overdrive løft ets bindende kraft, så meget han vil, han vil dog aldrig kunne drive det så vidt, at et løft e skulle ophæve Guds befaling.

Kirkelovene lærer, at ved ethvert løft e forbeholdes den højeres ret; derfor har disse løft er langt mindre gyldighed over for Guds bud.

Dersom der ikke gaves nogen som helst grunde for, at løfternes bindende kraft kunne ophæves, ville paverne heller ikke have givet fritagelse, for intet menneske har lov til at ophæve en forpligtelse, som ligefrem hviler på guddommelig ret. Men paverne har viselig indset, at man ved denne forpligtelse måtte vise eftergivenhed; derfor kan man ofte læse om, at de har givet fritagelse fra løfterne.

Historien om Arragonernes konge, der blev kaldt tilbage fra klostret, er vel kendt, og der gives eksempler også fra vor tid.

Dernæst - hvorfor overdriver vore modstandere løft ets bindende kraft eller virkning, når de på samme tid tier om selve løftets beskaffenhed, at det nemlig må dreje sig om noget, der er

muligt, at det bør være frivilligt, aflagt efter egen tilskyndelse og med overlæg? Men hvorvidt en stadig kyskhed står i et menneskes magt, er ikke ubekendt. Og hvormangen en har vel efter egen tilskyndelse og med overlæg aflagt løft et? Unge piger og drenge overtales, ja tvinges endda undertiden til at aflægge løft et, før end de kan skønne. Derfor er det ikke billigt at holde så stærkt på løft ets bindende kraft, når alle indrømmer, at hvad der ikke indgås efter tilskyndelse, hvad der indgås uden overlæg, strider mod løft ets natur.

De fleste kirkelove erklærer løft er, som er indgået før det femtende år, ugyldige, fordi der ikke synes at være så megen dømmekraft før den alder, at man kan tage bestemmelse for hele livet. En anden kirkelov, som er mere eftergivende over for menneskenes skrøbelighed, føjer nogle år til, den forbyder nemlig at aflægge noget løft e før det attende år. Men hvilken vi end følger, har den største part en undskyldning for at forlade klostrene, fordi de fleste har aflagt løfterne før den nævnte alder.

Endelig - om det end kunne dadles, at man brød løft et, så synes dog ikke straks deraf at følge, at sådanne personers ægteskaber skulle opløses. Augustin benægter nemlig, at de bør opløses (i XXVII spørgsm. 1. Kap. Ægteskabet), og hans mening er ikke af ringe vægt, skønt andre senere har haft en anden mening.

Men skønt Guds befaling om ægteskabet synes at frigøre de fleste fra løfterne, fremfører vore dog også en anden grund med hensyn til løfterne for, at de er ugyldige, nemlig at enhver gudsdyrkelse, som er indstiftet af mennesker uden Guds befaling og udvalgt til at fortjene retfærdiggørelse og nåde, er ugudelige, som Kristus siger (Mat. 15.9): "De dyrker mig til ingen nytte med menneskebud."

Og Paulus lærer overalt, at retfærdigheden ikke kan søges ud fra vore iagttagelser og dyrkelser, som er udtænkte af mennesker, men at den opnås gennem troen af dem, der tror, at de tages til nåde af Gud for Kristi skyld.

Men det er vitterligt, at munkene har lært, at opdigtede fromhedsøvelser gør fyldest for synderne og fortjener nåde og retfærdiggørelse. Hvad er dette andet end at røve fra Kristi ære og fordunkle den og nægte troens retfærdighed? Heraf følger altså, at disse sædvanlige løfter har været en ugudelig dyrkelse, hvorfor de er ugyldige. Et løft e som er ugudeligt og aflagt imod Guds bud, har nemlig ingen gyldighed, for som kirkeloven siger, et løft e bør ikke være et uretfærdigheds bånd.

Paulus siger (Gal. 5.4): "I har intet med Kristus at gøre, I, som vil retfærdiggøres ved loven, I er faldne ud af nåden." De, som altså vil retfærdiggøres ved løfterne har intet med Kristus at gøre og falder ud af nåden. For også de, som tilskriver løfterne retfærdiggørelsen, tilskriver deres egne gerninger det, som inderst inde vedrører Kristi ære. Og det kan ikke nægtes, at munkene har lært, at de ved deres løft er og iagttagelser blev retfærdiggjorte og fortjente syndernes forladelse, ja de har opdigtet endnu urimeligere ting, de har rost sig af, at de

kunne låne andre deres gerninger. Hvis nogen hadefuldt vil fremhæve dette, hvor meget kunne der da ikke samles sammen, som munkene selv endog ville skamme sig over?

Tillige har de indbildt folk, at de opdigtede fromhedsøvelser er den kristne fuldkommenhedstilstand. Mon det ikke er at tilskrive gerningerne retfærdiggørelsen? Det er ingen ringe forargelse i menigheden at fremsætte for folket en bestemt gudsdyrkelse, udtænkt af mennesker uden Guds befaling, og at lære, at en sådan gudsdyrkelse retfærdiggør mennesker, for troens retfærdighed, som især må føres frem i menigheden, fordunkles, når folks øjne overfyldes af de bekendte mærkværdige engledyrkelses og det falske skin af fattigdom, ydmyghed og ugift stand.

Endvidere fordunkles Guds bud og den sande gudsdyrkelse, når menigmand hører, at munkene er i fuldkommenhedens stand; for den kristelige fuldkommenhed består i alvorligt at frygte Gud og på den anden side at fatte stærk tro og fæste lid til, at vi for Kristi skyld har en forsonet Gud, at bede Gud om hjælp i alt, hvad vi efter vort kald skal udføre, og med vished vente hjælpen, samtidig udadtil omhyggelig at gøre gode gerninger og tjene vort kald. Deri består den sande fuldkommenhed og sande gudsdyrkelse, ikke i ugift stand eller tiggerstand eller i en smudsig dragt. Derfor tilegner folket sig mange fordærlige anskuelser ud fra hine falske lovprisninger af munkelivet. Det hører den ugift e stand prises over al måde og lever derfor med samvittighedsnag i ægteskab. Det hører, at tiggere alene er fuldkomne og beholder derfor sin ejendom eller driver handel med samvittighedsnag.

Det hører, at det er et evangeliske råd ikke at hævne sig, og derfor er nogle ikke bange ikke bange for at hævne sig i det private liv, de hører jo nemlig, at det er et råd og ikke Guds bud. Andre derimod farer endnu mere vild, idet de anser alle øvrighedsposter og alle borgerlige bestillinger for at være uværdige for kristne og for at stride mod det evangeliske råd.

Man kan læse om eksempler på mennesker, der har opgivet ægteskab og opgivet stillinger i staten og så begravet sig i klostre. Det kaldte de at undfly verden og søge en hellig levevis, og de så ikke, at Gud skal tjenes efter de bud, som han selv har givet, ikke efter bud, som er udtænkte af mennesker.

En god og fuldkommen levevis er den, som har Guds bud for sig. Derom er det nødvendigt at påminde mennesker. Og i tidligere tid dadler Gerson munkene for deres vildfarelse om fuldkommenheden og bevidner, at det på hans tid havde været en ny tale, at munkelivet er fuldkommenhedens stand.

Så mange ugudelige meninger står i forbindelse med løfterne: at de retfærdiggør, at de er den kristne fuldkommenhedstilstand, at de indbefatter de evangeliske råd og Guds bud, og at de skaffer overskydende gerninger. Da alt dette er falskt og tomt, gør det løfterne ugyldige

Art. 28 - Den kirkelige myndighed

Om biskoppernes myndighed har der forhen været store stridigheder, under hvilke nogle på uheldig måde har sammenblandet den kirkelige magt og sværdets magt. Og på grund af denne forvirring er der opstået de største krige og det største røre, idet paverne i tillid til nøglemagten ikke blot har indført nye dyrkelser og ved forbehold af særlige tilfælde og voldsomme bandlysninger besværet samvittighederne, men de har også forsøgt at overdrage verdensriger fra den ene til den anden og berøve kejsere herredømmet. Disse fejl har fromme og lærde mænd for længe siden dadlet i kirken.

Derfor er vore blevne nødte til at påpege forskellen mellem den kirkelige magt og sværdets magt for at belære samvittighederne, og de har lært, at begge magter i følge Guds budskab fromt skal æres og agtes som Guds største velgerninger på jorden.

Således mener de da, at nøglemagten eller biskoppernes magt i følge evangeliet er en magt eller en bemyndigelse fra Gud til at prædike evangeliet, forlade og fastholde synder og forvalte sakramenterne. For med denne bemyndigelse udsender Kristus apostlene (Joh. 20.21 flg.). "Ligesom Faderen har udsendt mig, således udsender også jeg eder. Modtager Helligånden! Dem, hvis synder I forlader, er de forladte, og dem, hvis synder I fastholder, er fastholdte." Mark.16.15: "Går bort og prædiker evangeliet for hele skabningen osv."

Denne magt udøves kun ved at lære eller prædike evangeliet og meddele sakramenterne enten til flere eller til enkelte efter ens kald, fordi her ikke skænkes legemlige, men evige ting, evig retfærdighed, Helligånden og evigt liv. Dette kan ikke opnås uden ved ordets og sakramenternes betjening, som Paulus siger (Rom.1.16): "Evangeliet er en Guds magt til frelse for enhver, der tror." Og salme 119.50: "Dit ord har holdt mig i live." Når den kirkelige magt derfor skænker evige ting og kun udøves gennem ordets tjeneste, står den ikke hindrende i vejen for statsstyrelsen, så lidt som sangkunsten står i vejen for statsstyrelsen. For statsstyrelsen angår ganske andre ting end evangeliet.

Øvrigheden værger ikke sjælene, men legemerne og de legemlige ting imod åbenbare forurettelser og tvinger menneskene ved sværdet og ved legemlige straffe. Evangeliet forsvarer sjælene mod ugudelige meninger, mod djævelen og den evige død.

Altså må den kirkelige og den borgerlige magt ikke sammenblandes. Den kirkelige har sin bemyndigelse til at lære evangeliet og forvalte sakramenterne; den må ikke bryde ind på noget andet embedsomsråde, ikke overdrage verdensriger fra den ene til den anden, ikke afskaffe øvrighedernes love, ikke ophæve den lovmæssige lydighed, ikke lægge hindringer i vejen for retslige undersøgelser angående nogen borgerlig orden eller overenskomst og ikke foreskrive øvrighedernes love om indretningen af statens forfatning, som Kristus siger (Joh.18.36): "Mit rige er ikke af denne verden", ligeledes (Luk.12.14): "Hvem har sat mig til dommer eller deler over eder?" Og Paulus siger (Fil.3.2): "Vort borgerskab er i himlene", (2

Kor.10.4): "Vore stridsvåben er ikke kødelige, men mægtige for Gud til at forstyrre anslag osv.". På denne måde skelner vore mellem begge magters pligter og byder, at man skal ære begge og erkende, at begge er en gave og velgerning fra Gud.

Såfremt biskopperne har noget af sværdets magt, da har de den ikke i kraft af bemyndigelse fra evangeliets side, men i kraft af den menneskelige ret som skænket af konger og kejsere til den borgerlige styrelse af deres besiddelsers. Dette er imidlertid en ganske anden bestilling end evangeliets betjening.

Når der altså spørges om bispens embedsmyndighed, må man skelne mellem den verdslige magt og den kirkelige embedsmyndighed. Endvidere - i følge evangeliet eller, som de siger, efter guddommelig ret tilkommer der biskopperne som biskopper, dvs. som dem, hvem ordets og sakramenternes betjening er betroet, den embedsmyndighed at forlade synder, at forkaste den lære, som strider mod evangeliet, og at udelukke de ugudelige, hvis ugudelighed er åbenlys, fra menighedens samfund, uden at anvende menneskelig magt, men ved ordet. På disse punkter bør menighederne nødvendigvis og efter guddommelig ret vise dem lydighed i følge det ord (Luk.10.16): "Den, der hører eder, hører mig."

Men når de lærer eller fastsætter noget imod evangeliet, da har menighederne en befaling fra Gud, som forbyder lydighed. Mat.7.15: "Vogter eder for de falske profeter." Gal.1.8: "Hvis en engel fra himlen ville forkynde et andet evangelium, skulle han være en forbandelse." 2 kor. 13.8-10: "Vi formår intet mod sandheden, men for sandheden" og "Os er given magt til at opbygge, ikke til at ødelægge." Således lærer også kirkelovene (II qu. VII Kap. "præster" og Kap. "får"). Og Augustin siger imod Petilians brev: "Man skal heller ikke give de katolske bisper medhold, når de muligvis på et eller andet punkt farer vild eller har en anskuelse, som strider mod Guds kanoniske skrift er."

Hvis de har nogen anden magt eller embedsmyndighed til at påkende visse sager som ægteskab eller tiende osv., har de den efter menneskelig ret, og hvor de indsatte myndigheder er efterladne, er fyrsterne pligtige til, selv om det sker mod deres vilje, at holde rettergang over deres undersætter for at bevare den offentlige fred.

Fremdeles er det et spørgsmål, om bisperne eller præsterne har ret til at indføre kirkeskikke i menigheden og til at give love om spiser, helligdage, kirketjeneres grader eller ordener osv. De, som tilskriver biskopperne denne magt, anfører som vidnesbyrd Joh. 16.12: "Endnu har jeg meget at sige eder, men nu kan I ikke bære det. Men når han kommer, sandhedens ånd, skal han vejlede eder til al sandhed." De anfører også apostlenes eksempel (Ap. gern. 15.20), idet disse påbød, at man skulle afholde sig fra blodet og fra det kvalte. de anfører, at sabbatten blev henlagt til søndagen, skønt det tilsyneladende strider mod de ti bud.

Og intet eksempel gør de så meget ud af som sabbattens forandring. De påstår, at kirkens magt må være stor, siden den har kunnet give fritagelse for noget, som de ti bud foreskriver.

Men angående dette spørgsmål lærer vore således, at biskopperne ikke har magt til at beslutte noget imod evangeliet, som ovenfor er vist. Det samme hævder kirkelovene (IX Dist.) helt igennem. Endvidere er det imod skrift en at fastslå overleveringer, for at vi ved at iagttage dem skal gøre fyldest for vore synder eller fortjene at blive retfærdiggjorte. Kristi fortjenestes ære krænkes, når vi mener ved sådanne iagttagelser at fortjene retfærdiggørelsen. Men det er en kendsgerning, at overleveringerne voksede næsten til det uendelige på grund af denne antagelse i kirken, medens læren om troen og troens retfærdighed imidlertid blev holdt nede, fordi der efterhånden blev indført flere helligdage, påbudt faster og indstift et nye kirkeskikke og nye kirkeordninger, idet ophavsmændene til sligt mente, at de ved disse gerninger fortjente nåden. Således øgedes forhen bodsreglerne, af hvilke vi endnu ser spor i de fyldestgørende gerninger.

Ligeledes handler ophavsmændene til overleveringerne imod Guds bud, når de sætter synden i spiser, i dage og lignende og bebyrder kirken med trældom under loven, som om der hos kristne til at fortjene retfærdiggørelsen nødvendigvis skulle være en gudsdyrkelse i lighed med den levitiske, hvis indretning Gud skulle have betroet apostlene og biskopperne. Således skriver nemlig nogle, og det synes, som om paverne for en del er blevne vildledte ved moselovens eksempel. Herfra stammer disse byrdefulde regler: at det skulle være en dødssynd at arbejde med sine hænder på helligdage, også når det sker uden at forarge andre, at visse spiser skulle besmitte samvittigheden, at faster, ikke naturlige, men med vold påførte, skulle være gerninger, som forsoner Gud, at det skulle være en dødssynd at forsømme de kanoniske tider, at synd i et forbeholdt tilfælde ikke skulle kunne forlades, uden når han, som har forbeholdt sig tilfældet, bemyndiger dertil, skønt selve kirkelovene dog ikke taler om forbehold af syndeskylden, men om forbehold af den kirkelige straf.

Hvorfra har biskopperne ret til at pålægge menighederne disse overleveringer, til at lægge snare for samvittighederne, når dog Peter (Ap.Gern. 15.10) forbyder at lægge åg på disciplene, og når Paulus (2 Kor. 13.10) siger, at magten er givet dem til at opbygge, ikke til at nedbryde? Hvorfor forøger de da syndernes antal ved sådanne overleveringer?

Men der foreligger klare udsagn, som forbyder at fastsætte sådanne overleveringer, for at forsoner Gud eller som fornødne til salighed. Paulus siger (Kol. 2.16.20): "Ingen dømme eder i mad eller drikke eller i henseende til festdage eller nymånefester eller sabbatter" og "hvis I er døde bort med Kristus fra verdens børnelærdom, hvorfor besværes I da med anordninger som de, der lever i verden: Rør ikke, smag ikke, tag ikke derpå! Hvilket alt sammen forgår ved brugen, og det er menneskers bud og lærdomme, som har skin af visdom." I brevet til Titus (1.14): "Agter ikke på jødiske fabler og befalinger af mennesker, der vender sig bort fra sandheden." Kristus siger (Mat. 15.14.13) om dem der lægger vægt på overleveringerne:

“Lader dem fare, de er blinde og blindes vejledere.” Og han misbilliger en sådan gudsyndelse: “Enhver plantning, som min himmelske Fader ikke har plantet, skal oprykkes.”

Såfremt biskopperne har ret til at besvære samvittighederne med sådanne overleveringer, hvorfor forbyder skrift en da så ofte overleveringer? Hvorfor kalder den sligt “Dæmoners Lære” (1 Tim. 4.1)? Mon Helligånden for intet forud har advaret herimod? Deraf følge altså, at da anordninger, der er indstiftede som nødvendige eller i den tanke at fortjene retfærdiggørelsen, strider mod evangeliet, har ingen biskopper lov til at indfører eller fordrer sådanne dyrkelser som nødvendige. Det er nemlig nødvendigt, at man i menighederne fastholder læren om den kristne frihed, at trældom under loven ikke er nødvendig til retfærdiggørelse, som der står skrevet i Galaterbrevet (5.1): “Lader eder ikke atter bringe under trældomsåg!” Det er nødvendigt at holde fast ved evangeliets hovedpunkt, at vi erholder nåden ved tro på Kristus, ikke ved visse iagttagelser eller ved dyrkelser, der er indstiftede af mennesker.

Hvad skal man følgelig mene om søndagen og lignende kirkeskikke? Hertil svarer de, at biskopper eller præster må have lov til at træffe anordninger, for at alt kan gå ordentligt til i kirken, ikke for at vi ved disse anordninger skal gøre fyldest for vore synder, eller for at lægge pres på samvittighederne, eller anse dem for at være nødvendige dyrkelser. Således anordner Paulus, at kvinderne skal tilhulle hovedet i menighedens forsamling (1 Kor. 11.5.6), at de, som fortolker, skal høres efter bestemt orden i kirken (1 Kor. 14.30) osv.

Den slags anordninger bør menighederne følge for kærlighedens og fredens skyld og iagttage dem såvidt, at den ene ikke forstyrrer den anden, men at alt i kirkerne foregår i orden og uden uro, dog således, at samvittighederne ikke presses til at anse sligt for nødvendigt til frelse og til at antage, at de synder, når de overtræder anordningerne uden at forarge andre - på samme måde som ingen vil falde på at sige, at en kvinde begår synd, når hun offentligt viser sig med utildækket hoved, og folk ikke forarges derover.

Således forholder det sig med iagttagelsen af søndagen, af påsken, pinsen og lignende helligdage og kirkeskikke. For de der mener, at overholdelse af søndagen er indført ved kirkens magtfuldkommenhed som nødvendig i stedet for sabbatten, har ikke ret. Skrift en har ophævet sabbatten, ikke kirken. Alle mosaiske skikke kan undlades, efter at evangeliet er blevet åbenbart. Da det imidlertid var nødvendigt at fastsætte en bestemt dag, for at folket kunne vide, når det skulle komme sammen, er det åbenbart, at kirken dertil har bestemt søndagen, som også synes at være falden mere belejligt af den grund, at folk skulle have et eksempel på kristen frihed og vide, at hverken overholdelse af sabbatten eller af nogen anden dag var nødvendig.

Om forandring af loven, om kirkeskikke under den nye lov og om forandring af sabbatten er der ført mærkværdige forhandlinger, hvilke alle har deres oprindelse fra den falske

antagelse, at der i kirken skal være en gudsdyrkelse i lighed med den levitiske, og at Kristus skulle have overdraget apostlene og biskopperne at udtænke ceremonier, der skulle være nødvendige for frelsen. Disse vildfarelser har indsneget sig i kirken, da troens retfærdighed ikke blev fremstillet med tilstrækkelig klarhed. Nogle påstår, at overholdelse af søndagen vel ikke ligefrem hviler på guddommelig ret, men dog så godt som; de giver forskrift er angående helligdagene, hvorvidt det er tilladt at arbejde på dem. Hvad er den slags forhandlinger andet end snarer for samvittighederne? Skønt de nemlig forsøger at mildne overleveringerne, kan det dog aldrig opfattes som billighed, så længe forestillingen om deres nødvendighed bliver stående, og den må nødvendigvis blive stående, når man overser troens retfærdighed og den kristne frihed. Apostlene befalede (Ap. G. 15.20), at man skulle afholde sig fra blod. Hvem iagttager nu det?

Alligevel syndes der ikke af dem, som ikke iagttager det, fordi ikke engang apostlene selv har villet besvære samvittighederne med en sådan trældom, men kun gav forbuddet for en tid og af hensyn til forargelse. Man må nemlig ved denne forordning give agt på evangeliets blivende vilje. Der er næppe nogen kirkelov, som overholdes nøjagtig, og mange går dag for dag af brug, endog hos de mennesker, der allerivrigst forsvarer overleveringerne. Og der kan ikke bringes samvittighederne nogen hjælp, med mindre man viser en sådan eftergiveness, at vi kan erkende, at overleveringerne iagttages uden påstand om deres nødvendighed, og at samvittighederne ikke krænkes, selv om overleveringerne går af brug.

Biskopperne ville imidlertid let kunne opretholde den lovmæssige lydighed, hvis de ikke lagde vægt på iagttagelse af overleveringer, der ikke kan følges med god samvittighed. Nu påbyder de ugift stand og antager ingen som præst, uden at de sværger, at de ikke vil lære evangeliets rene lære. Vore menigheder begærer ikke, at biskopperne skal tilvejebringe enighed med opofrelse af deres værdighed, hvilket det dog sømmede sig for gode hyrder at gøre, de begærer blot, at de uretfærdige byrder skal borttages, da de er nye og pålagte imod den almindelige kirkes sædvane. Muligvis har i begyndelsen disse bestemmelser haft rimelige grunde for sig, men de passer dog ikke for senere tider. Det er også tydeligt, at nogle er vedtagne på grund af fejlsyn, hvorfor det ville stemme med biskoppernes mildhed nu at lempe på dem, fordi en sådan forandring ikke svækker kirkens enhed. Mange menneskelige overleveringer er nemlig blevne ændrede i tidens løb, som selve kirkelovene viser. Dersom vi ikke kan opnå, at de iagttagelser, som ikke kan holdes uden synd, bliver eftergivne, må vi følge den apostolske regel, som byder (Ap. G. 5.29) at adlyde Gud mere end mennesker. Peter forbyder (1 Pet. 5.3) biskopperne at tiltage sig magt og myndighed over menighederne. Nu drejer det sig ikke om, at biskopperne skal opgive deres myndighed, men der bedes om dette ene, at de vil finde sig i, at evangeliet læres rent, og at de vil eftergive nogle få iagttagelser, som ikke kan holdes uden synd. Men vil de ikke gøre det, må de selv se til, hvorledes de skal stå Gud til regnskab for, at de ved deres hårdnakkethed giver anledning til et kirkeligt brud.